

Т. О. Павлова

к.ю.н., доц.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УМОВНО-ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Протягом останніх десяти років перед нашою державою постійно постають все нові та нові виклики, пов'язані з необхідністю боронити свою територію та захищати населення від злочинних дій держави-агресора. Особливої актуальності це питання набуло з дня початку широкомасштабних воєнних дій, відколи був запроваджений правовий режим воєнного стану на всій території держави, що потягнуло за собою необхідність внесення відповідних змін у вітчизняне законодавство, у тому числі й кримінальне. І вже, починаючи з 03.03.2022 р., Особлива частина чинного Кримінального кодексу України була доповнена новими складами, певних змін зазнала й Загальна частина чинного Кримінального кодексу України.

Так, 08.05.2024 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон України № 3687-IX «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо запровадження інституту умовно-дострокового звільнення осіб від відбування покарання для безпосередньої їх участі в обороні країни, захисті її незалежності та територіальної цілісності» (далі – Закон України № 3687-IX), який набрав чинності з 19.05.2024 р. [1]. Відповідно до Закону України № 3687-IX, Кримінальний кодекс України (далі – КК України) було доповнено ст. 81-1 «Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання для проходження військової служби» та ст. 336-2 – «Ухилення від прийняття на військову службу за контрактом» [2].

Кажучи про правову природу та місце розглянутого виду звільнення від відбування покарання у системі Загальної частини Кримінального кодексу України, слід зазначити, що у ст. 81-1 КК України передбачено спеціальний вид умовно-дострокового виду звільнення від відбування покарання, в той час як у ст. 81 КК України передбачено

загальний вид, тобто вказана норма є загальною нормою щодо ст. 81-1 КК України.

Закріплення ст. 81-1 КК України є результатом впровадження особливого воєнного стану, в якому перебуває держава, яка надає можливість особам, які були засуджені до обмеження волі або позбавлення волі та є мотивованими, патріотично налаштованими через бажання спокутувати власну провину перед суспільством на полі бою.

Аналізуючи зміст ст. 81-1 КК України, слід зазначити, що законодавець виділяє певні передумови та підстави її застосування.

До передумов застосування вказаного виду звільнення від відбування покарання відносяться: а) відбування засудженим двох основних, строкових видів покарань – обмеження волі (ст. 61 КК України) та позбавлення волі (ст. 63 КК України) незалежно від призначеного строку покарання; б) відбування вказаних видів покарань в особливий час – під час проведення мобілізації та/або дії воєнного стану, незалежно від того, коли вони були засуджені до цих видів покарань – до або під час проведення мобілізації чи дії воєнного стану. При цьому слід зазначити, що застосування методу системного аналізу щодо положень абз. третього ч. 1 ст. 81-1 КК України дозволяє зробити висновок, що додатковий вид покарання засуджений має відбувати реально.

Аналізуючи положення ч. 2 ст. 81-1 КК України, слід сказати, що законодавець надає вичерпний перелік складів, засудження за якими не дозволяє застосувати ст. 81-1 КК України, а саме «засудження за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, засудження за вчинення умисного вбивства двох або більше осіб, або вчиненого з особливою жорстокістю, або поєднаного із зґвалтуванням або сексуальним насильством, або особливо тяжкі корупційні кримінальні правопорушення чи засудження за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених статтями 152-156-1, 258-258-6, частиною четвертою статті 286-1, статтею 348 цього Кодексу, а також до засуджених службових осіб, які згідно з підпунктом 1 пункту 3 примітки до статті 368 цього Кодексу займали особливо відповідальне становище» [2].

До правових підстав застосування ст. 81-1 КК України законодавець відносить наступні: а) умовно-дострокове звільнення від

відбування покарання застосовується лише до такого засудженого, який виявив бажання проходити військову службу за контрактом; б) для застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання засуджений повинен відповідати вимогам проходження військової служби за контрактом, визначеним у ст. 21-5 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 р. № 2232-ХІІ (далі – Закон України № 2232-ХІІ).

Згідно з ч. 2 ст. 21-5 Закону України № 2232-ХІІ, до таких вимог відносяться наступні:

«а) засудженому має залишитися не менше 3-х років до досягнення ним граничного віку перебування на військовій службі. Цей граничний вік встановлено у ст. 22 Закону України № 2232-ХІІ, для різних категорій військовослужбовців у межах від 45 до 60, а вищого офіцерського складу – до 65 років;

б) засуджений має бути придатним до військової служби за станом здоров'я, що встановлюється рішенням військово-лікарської комісії (ВЛК) і підтверджується її довідкою з постановою про придатність засудженого до військової служби, при цьому «копія довідки ВЛК з постановою про придатність до військової служби невідкладно, але не пізніше 24 годин, надається установі виконання покарань» (ч. 4 ст. 154-1 Кримінально-виконавчого кодексу України);

в) засуджений має пройти професійно-психологічний відбір;

г) засуджений повинен мати достатній рівень фізичної підготовки для виконання обов'язків військової служби» [3].

Відповідно до абз. другого ч. 2 ст. 81-1 КК, ухвалюючи рішення про умовно-дострокове звільнення засудженого від відбування покарання для проходження ним військової служби за контрактом, суд також «покладає на особу, звільнену від відбування покарання, обов'язок невідкладно, але не пізніше 24 годин після набрання законної сили судовим рішенням про умовно-дострокове звільнення особи від відбування покарання для проходження військової служби за контрактом, прибути у супроводі Національної гвардії України до відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки для укладення контракту та проходження військової служби» [2].

Виходячи із змісту ст. 81-1 КК України, звільнення від відбування покарання на підставі ст. 81-1 КК України може бути як частковим

(якщо засуджений вже відбув частину строку покарання), так і повним (якщо засуджений не розпочав відбувати призначене йому судом обмеження чи позбавлення волі).

Отже, умовно-дострокове звільнення від відбування покарання для проходження військової служби, передбачене ст. 81-1 КК України, за своєю правовою природою є спеціальним видом умовно-дострокового виду звільнення по відношенню до ст. 81 КК України, в якій передбачено загальний вид такого звільнення. У ст. 81-1 КК України передбачені певні передумови та підстави застосування вказаної норми, які відрізняються від положень ст. 81 КК України в цій частині.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо запровадження інституту умовно-дострокового звільнення осіб від відбування покарання для безпосередньої їх участі в обороні країни, захисті її незалежності та територіальної цілісності : Закон України від 08.05.2024 р. № 3687-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-20#n6>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 01.11.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII. Дата оновлення: 30.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>